

VERKLEURENDE VERGRIJZING

Verslag van de studiedag georganiseerd door de landelijke werkgroepen GroenLinksPlus! en Kleurrijk Platform van GroenLinks in samenwerking met het Instituut voor Multiculturele Vraagstukken FORUM op zaterdag 6 november 2010.

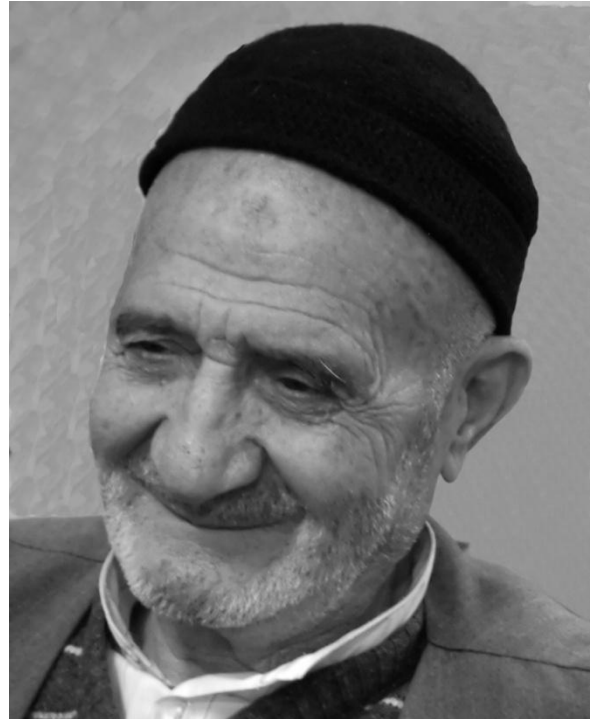
De Kamerfractie van GroenLinks moet er bij het kabinet op aandringen de bezuinigingsmaatregel te schrappen, die leerlingen van het Mbo-onderwijs ouder dan dertig dwingt in het vervolg zelf hun opleiding te betalen.

Dit was een van de heldere conclusies van de studiedag die GroenLinksPlus!, Kleurrijk Platform en Instituut voor Multiculturele Vraagstukken Forum zaterdag 6 november 2010 organiseerden in het kantoor van Forum in Utrecht. De bijeenkomst, waaraan zo'n dertig belanghebbenden deelnamen, stond in het teken van de vergrijzing van migranten in Nederland.

Welke plannen ontwikkelen politici en betrokkenen op landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau voor migranten-ouderen? Hebben migrantenouderen andere zorg nodig? En bereikt de zorg deze ouderen wel?

Als het onzalige Mbo-bezuinigingsplan niet door zou gaan, zou dat op verschillende niveaus goede effecten met zich meebrengen: meer (migranten)vrouwen die een opleiding volgen, meer (migranten)-vrouwen op de arbeidsmarkt, meer

participatie en emancipatie. Voor de zorg zou het mes helemaal aan vele kanten snijden, want wanneer er meer migranten een zorgberoep kiezen en in de zorg werken, leidt dat tot meer diversiteit en betere, meer laagdrempelige (tweetalige) zorg.

Zo concreet als deze aansporing voor de Kamerfractie waren de meeste aanbevelingen niet, maar desondanks werd er inhoudelijk gediscussieerd.

De sprekers waren afkomstig uit de praktijk: Zeki Arslan, Radj Ramcharan en Paul Groenestein van Forum, de GroenLinkse oud-wethouder Cees van Eijk in Utrecht, Henriët Groenendijk, directeur van verpleeghuis Albert van Koningsbruggen in Utrecht Kanaleneiland, en coördinator Freddy May van NOOM, het Netwerk van Organisaties van Oudere Migranten.

Onder de genodigden waren onder andere Osman Bahader en Kazim Koca van het Netwerk van Turkse Ouderen, als ook

wethouders en raadsleden uit alle delen van Nederland. Zij deelden hun ervaringen met elkaar en hun frustratie dat je als lokale politicus soms zo weinig kunt uitrichten. In de woorden van een wethouder: 'Je kunt alleen het decor neerzetten'.

Ook het woord 'markt' viel enkele malen, waarbij er een opvallend grote consensus bleek te bestaan. De ouderen zijn de klanten op de zorgmarkt, maar zij zullen er zelf voor moeten zorgen, dat zorggevers hun aanbod aan hun wensen gaan aanpassen.

Uit de inleidingen 's ochtends en de werkgroepen in de middag kwam naar voren dat oudere migranten voor beleidsmakers toch veelal nog onzichtbaar zijn. Forum publiceerde hier al eerder over, in het rapport 'Het is niet alles (g)oud wat er blinkt'. In de woorden van programma-manager Zeki Arslan van Forum: 'Het zijn heel aardige, rustige mensen die niet goed weten hoe zij voor zichzelf moeten opkomen. Ik zeg wel eens tegen migrantenouderen: "Zolang jullie niet radicaliseren, krijgen jullie geen aandacht." En ik vertel ze dat zij zichzelf moeten laten horen, en duidelijk moeten maken waar zij behoefte aan hebben.'

Misverstand: ouderenzorg is niet voor migranten bedoeld

In feite ging de dag over gebrekkige communicatie tussen migranten, zorggevers en de politiek. Er leven vooroordelen en er is wederzijds te weinig kennis. Allereerst: over hoeveel migrantenouderen hebben we het eigenlijk? Zeki Arslan sprak over circa 120.000 niet-westerse 55-plus migranten in Nederland. Hij stelde, dat dit aantal stijgt tot 500.000 personen in 2030.

Freddy May van het NOOM vertelde hogere cijfers te gebruiken: dit heeft te maken met definiëringverschillen, want niet elke oudere migrant is niet-westers. De groep is onmogelijk onder één noemer te vangen, waarbij de verschillen tussen Surinaamse en Antilliaanse ouderen enerzijds en Turkse en Marokkaanse ouderen anderzijds voor de hand liggen. Het heeft geen zin om voor deze migrantenouderen gemeenschappelijke voorzieningen te scheppen. Freddy May van het NOOM noemde dit 'de behoefte aan een gedeeld verleden bij je gesprekspartners'.

Onder Nederlandse zorgverzekeraars leeft het vooroordeel, dat oudere migranten geen intramurale zorg nodig hebben, omdat de familie voor hen zorgt. 'Dit is niet langer per definitie zo, en dit zal ook steeds minder worden', aldus Zeki Arslan.

Maar ook onder migranten leven vooroordelen over de zorg, bijvoorbeeld dat je in een verzorgingshuis of in een verpleeghuis je familie niet mag ontvangen. Gedurende de dag kwamen hier sprekende voorbeelden van voorbij.

Henriet Groenendijk vertelde te hebben gehoord dat 'dementie bij moslims niet bestaat, want voordien haalt Allah ons terug'. Een ander voorkomend vooroordeel bij migranten had te maken met de autochtone Nederlanders, die hun ouders liever 'dumpte' in een zorginstelling, dan voor ze te zorgen.

Radj Ramcharan vertelde van een bezoek met Hindoestaans-Surinaamse ouderen aan een verzorgingshuis. De migrantenouderen hadden tevoren het idee, dat de autochtone ouderen voor hun plezier naar het verzorgingshuis waren vertrokken. De

bewoners vertelden over hun situatie, hoe zij hun eigen omgeving misten, en dat het vaak een kwestie was van bittere noodzaak, omdat het thuis niet langer ging. Dat was een eyeopener.

Hebben migrantenouderen specifieke aandacht nodig? Hierover bestond grote eenstemmigheid, hoewel er in de politiek niet overal belangstelling blijkt te bestaan voor specifiek beleid voor migrantenouderen. De praktijk leert, dat migrantenouderen specifieke noden hebben. Hierbij bleek het vooral om taalproblemen te gaan. De ouderen bleken zonder hulp niet in staat de weg te vinden langs alle loketten en instanties. Als voorbeeld van Best Practices op dit punt werd de provincie Overijssel genoemd. Die voert al jaren actief beleid op migrantenouderen. En provincie en gemeenten werken al jaren samen met zelforganisaties, zoals het Netwerk van Turkse ouderen in Overijssel, dat in zeven gemeenten in Overijssel de belangen van de Turkse ouderen behartigt. Dit is niet uit de lucht komen vallen, de Turkse gemeenschap in Overijssel heeft daar hard voor gewerkt.

Het niveau van de gemeente

Vanuit de gemeentelijke praktijk sprak oud-wethouder Cees van Eijk. Hij trad namens GroenLinks aan in 2006, als wethouder welzijn, cultuur en integratie in Utrecht. Hij trof een naar binnen gekeerde welzijnssector aan en geïsoleerde migrantenorganisaties, die volledig afhankelijk waren van subsidie. Onderzoek onder de noemer van het 'verkleuren en verzilveren ouderenbeleid' van de gemeente Utrecht wees uit, dat de stad Utrecht niet te kampen heeft met vergrijzing. Het stond daarom niet hoog op de politieke agenda.

Van Eijk kwam er ook achter dat er geen landelijk beleid bestond. Dat wil zeggen: het ouderenbeleid was in het vorige kabinet versnipperd over negen ministeries. Praktisch ondervond Van Eijk, dat het het meest verstandig was om uit te gaan van initiatieven op wijkniveau op de terreinen wonen, werken en zorg. Terugkijkend ziet hij, dat er intussen voldoende analyses zijn gemaakt en adviezen zijn ingewonnen. Er is meer overleg gekomen en de maatschappelijke inzet van de migrantenouderen is verbeterd. Een volgende analyse is dus niet nodig.

Maar wat dan wel? Van Eijk stelde, dat er politiek geen problemen zijn om aan draagvlak te komen. 'Niemand zal zeggen dat zij niets voor migrantenouderen willen doen. Deze groep heeft een hoge aaibaarheidsfactor'. Als eerste zou zijn voorstel zijn om af te stappen van de projectcultuur en in plaats daarvan duurzaam beleid te maken van de successen.

Bovendien heeft het onderwerp aan alle kanten behoefte aan gezichten. Zowel tegenover de professionals op het gebied van wonen, werken en zorg, als tegenover de migrantenouderen zelf en de opleidingsinstituten moet de politiek 'n concreet iemand naar voren kunnen schuiven. 'Het hielp, dat ik tijdens

bijeenkomsten voortdurend werd aangesproken door de ouderen zelf, om hen te helpen met hun problemen. Vervolgens begrepen alle aanwezigen wat er aan de hand was’.

Daarnaast moeten gemeenten hun professionele gewoonten veranderen. ‘We merkten dat we onze werkwijze moesten aanpassen’. Dit geldt voor bijeenkomsten, voor drukwerk en voor andere communicatiemiddelen. ‘Veel informatie bereikt de doelgroep niet. Zonder actieve outreach weet je nooit of je boodschap is aangekomen. Daarin moet je echt kritisch naar jezelf durven kijken’. Op dit punt ondervond Van Eijk hoe gevoelig het ligt om specifieke cultuurgebonden maatregelen te nemen voor een betere outreach. Een plan om nabij een moskee een informatieloket van de WMO te openen, riep enorme tegenstand op. ‘Heel Nederland viel over ons heen’.

De migrantenouderen op hun beurt formuleerden wensen en verlangens waar Van Eijk niet aan kon voldoen. ‘Geef ons een ruimte, geef ons een koffieochtend’ zeiden organisaties. ‘Geef ons een tempel’ vroegen de Hindoestanen. Dat gaat niet. De verwachtingen schuren met wat je te bieden hebt en beleidsmatig te bieden mag hebben. Koffieochtenden mag je niet subsidiëren, koffieochtenden met een programmaatje wel. ‘Daar moet je dan pragmatisch in zijn’.

Van Eijk zag kansen, op de markt van wonen, werken en zorg. ‘Bij de aanbesteding van de Thuiszorg kun je een diversiteitscriterium vaststellen voor de organisatie. Hebben zij tweetalige medewerkers in dienst? Hebben zij

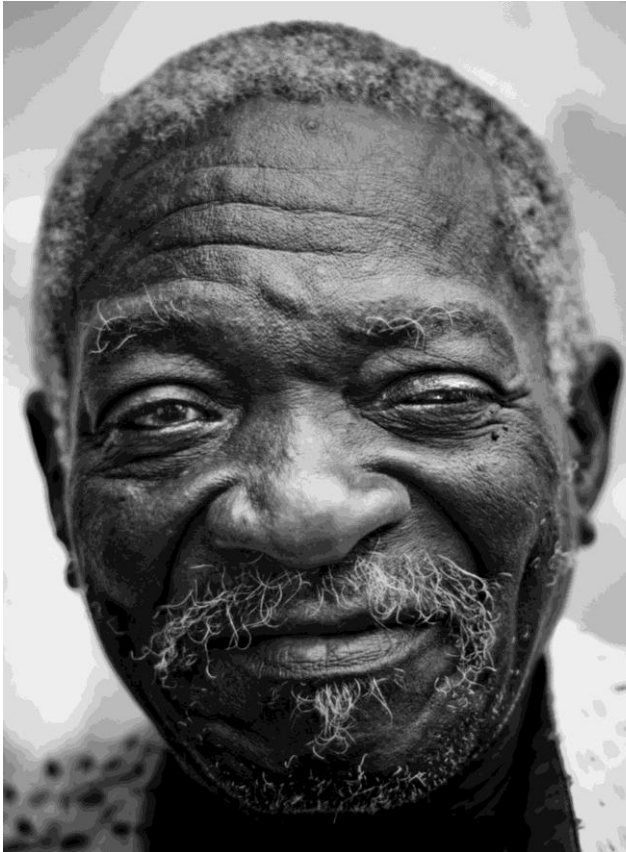
specifieke kennis in huis over migranten? Als dat niet het geval is, gaat het feest niet door’.

De werkgroepen

’s Middags werd er in drie werkgroepen doorgepraat. Paul Groenestein en Radj Ramcharan van Forum vertelden meer over hun **onderzoek naar het diversiteitsbeleid voor ouderen** dat zij hadden uitgevoerd in Utrecht. Uit dit onderzoek bleek, dat de migrantenouderen zich bezig hielden met en zorgen maakten over zeven zeer praktische kwesties: hun inkomen, de zorg, hun welzijn, wonen, wel of niet migreren, hun veiligheid buiten de deur en het openbaar vervoer.

In de Utrechtse wijk Hoograven organiseerden Groenestein en Ramcharan een project op buurtniveau, het zogenaamde ‘Seniorenatelier’, waarin dertig Marokkanen in de leeftijd van 55 plus werden uitgenodigd om mee te praten over de gewenste voorzieningen. Er wonen in Hoograven ongeveer 600 Marokkaanse ouderen, dus het was belangrijk dat de dertig vertegenwoordigers contacten hadden in de gemeenschap, zodat de informatie zich, bijvoorbeeld via de moskee, kon verspreiden. Dit bleek zeer goed te werken. Essentieel was volgens Forum het commitment van alle betrokkenen, inclusief de meepratende organisaties, dat er écht iets zou gebeuren. Een van de praktische resultaten was het aanstellen van WMO-ambassadeurs, die ouderen gaan voorlichten over de WMO.

In de workshop van Henriët Groenendijk, verpleeghuisdirecteur bij zorgverlener Axion, ging het over **de praktijk van de zorgverlening**.

Er kwamen twee gespreksonderwerpen aan bod: (1) moet je in een verpleeg- en verzorgingshuis streven naar aparte afdelingen voor andere culturen of naar multiculturele afdelingen en (2) hoe krijg je je medewerkers cultuursensitief?

In de discussie kwam als snel naar voren, dat het aantal allochtone ouderen in genoemde voorzieningen verhoudingsgewijs lager is, zelfs in een wijk als Kanaleneiland, waar meer dan dertig procent allochtonen woont. Dat maakt, dat vanwege praktische en financiële redenen afzonderlijke afdelingen per cultuur bijna onmogelijk zijn.

De ervaringen die opgedaan zijn met 'multiculturele' afdelingen zijn positief, mits er met een aantal zaken rekening wordt gehouden, zoals:

- het personeel moet voldoende competenties hebben m.b.t. het

omgaan met mensen uit de desbetreffende aanwezige culturen;

- communicatie in de eigen taal moet mogelijk zijn (de eerste generatie allochtonen spreekt in het algemeen slecht Nederlands);
- men moet rekening houden met de culturele gewoonten en tradities, bijvoorbeeld wat betreft de lichamelijke verzorging, het eten en drinken, religieuze gewoonten en feesten;
- bij het inrichten van de gemeenschappelijke ruimtes kan met gewoontes en smaak rekening gehouden worden.

Hoe krijg je de medewerkers cultuursensitief? Medewerkers moeten weten om te gaan met de bewoners uit de verschillende culturen. Dat vraagt veel aandacht en begeleiding. Het praktische probleem is, dat daar lang niet altijd tijd voor is. Zij moeten op de hoogte zijn van de verschillende leefstijlen. Dat wil niet zeggen, dat alles getolereerd kan worden. Veel praten over deze verschillende stijlen is van wezenlijk belang. Mevrouw Groenendijk bleek van mening, dat in de reguliere opleidingen van het verzorgende personeel daar veel te weinig aandacht aan wordt besteed. Ook zou het mogelijk moeten zijn om bij ingewikkelde zaken een expert te kunnen raadplegen.

In de derde werkgroep, onder leiding van Freddy May, ging het over **participatie en sociale activering**. Punten van aandacht zijn daarbij: moeten we een specifiek

diversiteitbeleid voeren of een algemeen beleid voor iedereen? We moeten niet uitgaan van de afkomst, maar ons richten op de toekomst. In feite vraagt echter de doelgroep die de meeste hinder ondervindt specifieke aandacht. Voor oudere allochtonen zijn er zowel belemmeringen als kansen. Vaak zijn ze onzichtbaar en onbereikbaar. Voorzieningen zijn voor hen vaak ontoegankelijk. Zij hebben onvoldoende toerusting, er is ook vaak sprake van een taalbarrière. Er zijn echter verschillende mogelijkheden om hen te activeren. Er zijn bij die categorie ook bruggenbouwers en intermediairs. Betrek hen bij het beleid. Let op eigen initiatieven van ouderen.

Er zijn vraagstukken op het gebied van inkomen, zorg, welzijn, wonen en herstructurering, wel of niet migratie, veiligheid, openbaar vervoer e.d. Vaak worden de oudere allochtonen niet betrokken bij dit beleid.

Inzet moet aanwezig zijn op alle niveaus:

- er is heldere sturing noodzakelijk op landelijk niveau. Het beleid is nu erg versnipperd. Er moet opnieuw aandacht zijn voor diversiteitbeleid en integratie. De vroegere themacommissie moet weer tot leven worden geroepen.
- provinciaal moeten verbindingen worden gelegd en gestimuleerd. Hier moet onderlinge uitwisseling plaatsvinden. Het gaat erom netwerken tot stand te brengen. Zo bestaan er op enkele plaatsen samenwerkingsorganisaties van Turkse ouderen.
- lokaal gaat het erom betrokkenen te bereiken en te activeren. Het gaat om

aangepaste informatie-voorziening en het verbeteren van toegankelijkheid. Voorlichting bereikt de oudere allochtonen vaak niet, mede in verband met taalproblemen. Van belang is de dialoog te organiseren en samen te werken.

- op wijkniveau moeten ze worden ondersteund. Creëer ontmoetingsplaatsen voor ouderen. Op enkele plaatsen zijn er seniorenateliers voor Marokkaanse ouderen, waar sprake is van interactieve participatie. Problemen zijn er echter wat betreft het voortbestaan van genomen initiatieven. Die zullen ondersteund moeten worden door bestaande organisaties. Er zal een relatie moeten worden gelegd met andere bewoners en zich niet beperken tot allochtone ouderen. Daarvoor is in de wijk een kerngroep noodzakelijk.
- individueel gaat het om zelfredzaamheid en verantwoordelijkheid. Hier ligt een taak voor zorgconsulenten en intermediairs. Te denken valt aan Wmo-ambassadeurs, seniorenvoorlichters of maatjesprojecten. Van belang zijn huiskamerbijeenkomsten.

Kortom, er moet aandacht zijn voor de eigen cultuur van oudere migranten, maar er moet ook een brug worden geslagen naar de bredere samenleving. Het gaat erom, dat men begrip krijgt voor elkaar. Vereist is, dat een bepaalde economische levensstandaard wordt gegarandeerd. De zorg gaat hier vaak te weinig op in. Ook daar is sprake van te weinig aanpassing. Geef oprecht respect aan de ander en richt je meer op wat de ander wil. Betrek de kwaliteiten van oudere migranten en schakel hen meer in.

Afsluiting

De dag werd afgesloten door GroenLinksPlus! Geconstateerd werd, dat 70 procent van de oudere migranten het moeilijk heeft en in armoede leeft. Integratie betekent jezelf lekker thuis voelen in de Nederlandse samenleving en van daaruit vasthouden aan wat je vanuit je achtergrond van belang acht. Niet iedereen blijkt daarin te slagen. Zo is gesproken over groepen van verslaafde Creolen. Er is ook vaak sprake van onderlinge sociale controle.

Participatie heeft vele kanten: samenleving, cultureel, onderlinge contacten, maar daarnaast ook politiek. Spreek de taal van de migranten. Ga uit van de initiatieven van de ouderen zelf. Ondersteun projecten van onder af en dat niet beperkt tot ouderen, maar initiatieven van jong en oud. Hier ligt een duidelijke taak voor welzijns- en zorgorganisaties.

E-mail-adressen:

kleurrijkplatform@groenlinks.nl

informatie@forum.nl

may@netwerknoom.nl

plus@groenlinks.nl

Fotoverantwoording:

Foto omslag: Roel Wijnants

Foto pagina 1: Hamid Najafi

Foto pagina 3: Neil Little

Foto pagina 5: Filip Meusermans

Foto pagina 7: Yvette (Overanalyzer)

Werk van deze fotografen is te vinden op Flickr @Creative Commons.

